

12 Νοεμβρίου 2015

Εγκεφαλικός θάνατος: Το νομοθετικό πλαίσιο

Επιστήμες / Επιστήμη & Θρησκεία

Νικόλαος Στανίτσας, Νοσηλευτής - Μάστερ Θεολογίας

Οι κατακτήσεις της σύγχρονης ιατρικής, αν δεν συμβαδίζουν με τις εγγυήσεις ενός κράτους δικαίου, που εγγυάται την προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου μπορεί να μετατραπούν σε ένα αισχρό μέσο ανθρώπινης εκμετάλλευσης.

Η αλματώδης ανάπτυξη που σημείωσε τις τελευταίες δεκαετίες η ιατρική επιστήμη, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της ιατρικής τεχνολογίας, κατέστησε δυνατό το θαύμα της μεταμόσχευσης οργάνων, ιστών και κυττάρων από νεκρούς και ζωντανούς δότες σε ασθενείς που επιβίωναν με τη χρήση μηχανικών μέσων υποστήριξης, βελτιώνοντας αισθητά την ποιότητα της ζωής τους και σε άλλους που κυριολεκτικά πριν από την επέμβαση μετρούσαν λίγες μόνο μέρες ζωής. Η κατάκτηση όμως αυτού του επιτεύγματος, όταν δεν συνοδεύεται από τις εγγυήσεις ενός κράτους δικαίου, που υπαγορεύουν την προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου μπορεί να μετατραπεί σε ένα αισχρό μέσο ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Είναι προφανές ότι αποτελεί υπόθεση του δικαίου η ρύθμιση των προϋποθέσεων διενέργειας των ιατροχειρουργικών αυτών επεμβάσεων, ώστε να είναι εξασφαλισμένος ο σεβασμός τη ζωής, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της προσωπικής και θρησκευτικής ελευθερίας, των εμπλεκόμενων προσώπων κατά την διεξαγωγή τους, όπως επίσης αποτελεί υπόθεση του δικαίου και η ποινική αντιμετώπιση των παραβατών αυτών των ορίων.²⁶⁹

Το έτος 1968 είναι σηµαδιακό όχι µόνο για τις µεταµοσχεύσεις αλλά και για την νοµοθετική ρύθµιση που προσδιορίζει γενικότερα την επιστηµονική και ιατρική χρήση του νεκρού σώµατος στα εργαστήρια των ιατρικών σχολών και την αξιοποίησή του στα νοσοκοµεία παγκοσµίως. Οι απεριόριστες δυνατότητες που δηµιουργούν οι µεταµοσχεύσεις, όσον αφορά στις προϋποθέσεις δωρεάς, στο ενδεχόµενο προσφοράς επί ανταλλαγή, στους ιατρικούς όρους, στη διάγνωση του θανάτου, στις τράπεζες που διαχειρίζονται τα όργανα και στα κριτήρια κατανοµής τους, στα εµπλεκόµενα συµφέροντα κλπ, οδήγησαν στην ανάγκη ανάπτυξης ενός δικαίου για τις µεταµοσχεύσεις.²⁷⁰

Ο πρώτος µεταµοσχευτικός νόµος

Στην Ελλάδα η πρώτη σχετική µε τη χρήση του νεκρού σώµατος νοµοθετική ρύθµιση υπογράφηκε το 1968. Έτσι το άρθρο 3 του ΑΝ 445/1968 επιτρέπει την παράδοση των αζήτητων πτωμάτων στα παθολογοανατομικά εργαστήρια των ιατρικών σχολών.²⁷¹ Δέκα χρόνια αργότερα, το 1978 σε µια προσπάθεια να κατοχυρωθούν νοµοθετικά οι µεταµοσχεύσεις στην Ελλάδα, ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων ο πρώτος µεταµοσχευτικός νόµος, ο 821/1978 «Περί αφαιρέσεων και µεταµοσχεύσεων βιολογικών ουσιών ανθρώπινης προελεύσεως».²⁷²

Ο νόµος αυτός, όσον αφορά τις λεγόµενες πτωµατικές µεταµοσχεύσεις, προϋπόθετε τον αδιαµφισβήτητο θάνατο του δότη, τον οποίο και ταύτιζε µε την οριστική και µη αναστρέψιµη παύση της λειτουργίας του ΚΝΣ.²⁷³ Ο νόµος υιοθετούσε έµµεσα τον Εγκεφαλικό Θάνατο προσδιορίζοντάς τον µε την επέλευση σηµείων που δηλώνουν την οριστική, όπως προαναφέραµε, (µη αναστρέψιµη) κατάργηση της λειτουργίας του ΚΝΣ, ανεξαρτήτως χρόνου εµφάνισης και παραµονής αυτών και ανεξαρτήτου της τεχνητής παράτασης των λειτουργιών ορισµένων µεμονωµένων οργάνων και συστηµάτων (άρθρο 9, παρ.1). Ο νόµος 821/78 όριζε επίσης στην παράγραφο 2 του άρθρου 9 ότι η διαπίστωση του θανάτου θα έπρεπε να γίνεται από δύο γιατρούς, που ασκούσαν τουλάχιστον για πενταετία την ιατρική, από τους οποίους ο ένας ειδικότητας νευρολογίας και οι οποίοι δεν έπρεπε να έχουν σχέση µε την οµάδα των γιατρών που θα έκανε την µεταµόσχευση. Ακόµα ο ν.821/78, ενώ όριζε ότι η διάγνωση του θανάτου θα έπρεπε να γίνεται βάσει των καθιερωµένων και αναµφισβήτητων επιστηµονικών µεθόδων, απαιτούσε και τη συνύπαρξη των εξής κριτηρίων για τον προσδιορισµό του θανάτου:

1. Κατάργηση των κινήσεων, αυτόµατων και προκλητών

2. Κατάργηση των αντανακλαστικών και ιδιαιτέρως του κερατοειδούς
3. Μυδρίαση και έλλειψη οποιασδήποτε αντίδρασης της κόρης στα ισχυρά φωτεινά ερεθίσματα
4. Μη εμφάνιση αναπνευστικών κινήσεων μετά από πειραματική διακοπή της μηχανικής υποστήριξης της αναπνοής και
5. Ηλεκτροεγκεφαλική σιγή.²⁷⁴

Στον ίδιο νόμο, στο άρθρο 7, παρ.2 ο νομοθέτης υιοθετούσε στην ουσία το σύστημα της τεκμαιρόμενης συναίνεσης, αφού επέτρεπε στους ιατρούς με τον θάνατο του ασθενή, χωρίς την άδεια των συγγενών, να προβούν στην αφαίρεση των οργάνων, εκτός αν υπήρχε ρητή άρνηση του νεκρού ή κάποιος τρίτος αποδείκνυε την εν ζωή αντίθεσή του.²⁷⁵ Ο νόμος αυτός τελικά δεν βοήθησε ουσιαστικά τις μεταμοσχεύσεις, αφού ενώ από το 1971 μέχρι το 1978 έγιναν είκοσι ένα πτωματικές μεταμοσχεύσεις, στην επόμενη εξαετία, μέχρι και το 1983, έγιναν μόνο 16 εκ των οποίων οι 12 με μοσχεύματα από το εξωτερικό.²⁷⁶

269 Νούσκαλη Μαριάνθη, «Το ισχύον Νομικό πλαίσιο των μεταμοσχεύσεων και οι σχετικές αξιόποινες πράξεις», διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://curia.gr/to-isxion-nomiko-plaisio-ton-metamosxfeseon-kai-oi-sxetikes-aksiopoines-prakseis/#_ftn2 (29-4-14)

270 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, βλ. μν. εργ. σελ. 93

271 Βάρκα-Αδάμη Αλεξάνδρα, «το δίκαιο των μεταμοσχεύσεων», Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΝΤ., Αθήνα, 1993, σελ. 31

272 Κονιδάρης, Χαρ. και Παμπούκης Χαρ., «Νομική θεώρηση των μεταμοσχεύσεων», στο Εκκλησία και Μεταμοσχεύσεις, εκδόσεις Ε.Μ.Υ.Ε.Ε, Αθήνα, 2001, σελ. 149

273 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής ,βλ. μν. εργ. σελ. 95

274 Βάρκα-Αδάμη Αλεξάνδρα, βλ. μν.εργ. σελ. 72-75

275 « Η αφαίρεσις υλικού εκ πτώματος, δεν δύναται να λάβη χώραν, όταν υπάρχει δεδηλωμένην εν ζωή αντίθετος θέλησις του αποβιώσαντος ή τεκμαίρεται τοιαύτη επί τη βάσει των θρησκευτικών ή φιλοσοφικών πεποιθήσεων αυτού», (ν. 821/78, άρθρο 7, παρ.2)

276 Πρακτικά βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Θ', 5.7.1983, σελ. 305

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση με τη μορφή σειράς

άρθρων της μελέτης “Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ”, του θεολόγου και νοσηλεύτη **Νικόλαου Στανίτσα**. Πρόκειται για αναθεωρημένης έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με επιβλέποντες καθηγητές τους ΚΟΪΟ ΝΙΚΟΛΑΟ, ΦΑΝΑΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ και ΛΟΗ ΝΕΚΤΑΡΙΟ.

<http://bitly.com/1PCVhhY>